

Jämsän elintarvikejalostuksen kasvupolku 2026–2035

Päivitetty 10/2026 · Koonnut projektipäällikkö Visa Törmälä

Laadittu osana Paikallista markkinoille -hanketta, joka on Euroopan unionin osarahoittama. Perustuu hankkeessa (päättyi 30.6.2026) kerättyyn aineistoon ja haastatteluihin; päivitetty maksatuksen valmistelun yhteydessä 10/2026. Tässä versiossa on tarkennettu elintarvikevalmistuksen työpaikkatavoitteet ja niiden mitoitus sekä laajennettu raaka-ainepohja kattamaan kaikki paikalliset raaka-ainelähteet, myös sivu- ja hukkavirrat.

Euroopan unionin
osarahoittama

Luonnos. Kasvupolku perustuu taustaselvitykseen "Jämsän ja Keski-Suomen elintarvikejalostus 2026–2035: taustaselvitys". Taustaselvityksen luku 8 (mittaristo) on päivitetty vastaamaan tämän version tavoitetasoja, ja valmistuksen tavoitteen mitoitus on taustaselvityksen luvussa 5.3.

Tiivistelmä

Visio 2035: Jämsässä syntyy uusia ruokayrityksiä ja -tuotteita. Paikallinen raaka-aine – myös sivu- ja hukkavirrat – jalostetaan, myydään ja syödään lähellä, ja kylät, yritykset, keittiöt ja matkailu toimivat yhtenä ruokaverkostona. Jämsä tunnetaan Keski-Suomen erikoiselintarvikkeiden, artesaaniruoan ja ruokamatkailun keskuksena.

Jämsässä on jo kaksi kasvavaa ankkuriyritystä (Elonen ja Jokilaakson Juusto, yritysten koko liikevaihto yhteensä noin 38 milj. euroa), monipuolista pienjalostusta sekä paikalliseen ruokaan sitoutuneita ravintoloita ja matkailuyrityksiä. Kun mukaan lasketaan matkailijoiden ja asukkaiden majoitus- ja ravintolamenot, Jämsään kytkeytyvä ruoka-alan liiketoiminta on suuruusluokaltaan noin 75 milj. euroa ja ruokakaupan kanssa noin 150 milj. euroa (suuntaa antava kokoluokka, jossa päällekkäisyyksiä ei ole poistettu; rajaukset taustaselvityksen luvussa 2.10). Kasvua rajoittavat puuttuvat yhteiset rakenteet, kuten kylmävarasto, kuivaamo ja ostopisteet, sekä se, että tuotteet ja ostajat eivät löydä toisiaan. Lisäksi tuottajat vähenevät ja ikääntyvät. Voimavarana ovat tyhjiksi jääneet tai vajaakäyttöiset elintarviketilat, jotka voidaan ottaa valmistuksen käyttöön ilman uusia investointeja. Esimerkki on Saksalan vanhusyksikön tyhjiällä oleva valmistuskeittiö.

Kysyntä kasvaa: matkailu kasvaa Himoksen uusien hotellien myötä, Patrian F-35-tuotanto Hallissa tuo noin 150 työpaikkaa, ja Kaipolaan suunniteltu datakeskus toisi rakennusaikana noin 2 000 ja valmiina noin 300 työntekijää. Tavoitteet on siksi mitoitettu kahdelle uralle: perusuralle ja kasvu-uralle, joka otetaan käyttöön, jos datakeskus ja matkailun kasvu toteutuvat (luku 2).

Tärkein tavoite on elintarvikevalmistuksen työpaikkojen kasvu: 127 työpaikasta (2024) 165:een vuonna 2035 perusuralla ja 180:een kasvu-uralla. Tavoite on mitoitettu kasvupolun yritystavoitteista: kun uusien valmistajien ja ankkuriyritysten kasvu lasketaan yhteen, kertymä on noin 40–50 työpaikkaa. Valtaosan valmistuksen kasvusta on tultava Jämsän ulkopuolisesta myynnistä, koska paikallinen ruokapalvelukysyntä työllistää ensisijaisesti ravintoloita. Kasvua seurataan myös erillisellä mittarilla, joka näyttää uusien ja pienten valmistajien työllistävyiden ankkuriyrityksistä riippumatta.

Kasvupolulla on viisi painopistettä:

1. **Raaka-aine liikkeelle:** kaikki paikallinen raaka-aine – luonnontuotteet, tilojen tuotanto, järvikala ja riista sekä sivu- ja hukkavirrat; kylätalojen vastaanottopisteet ja keruuverkosto.
2. **Yhteiset jalostusrakenteet:** kylmä- ja pakkasvarasto, kuivaamo, yhteiskäyttöinen tuotantokeittiö ja lihan leikkaus sekä hukkalämmön hyödyntämisen selvitys.

3. **Uudet tuotteet ja paikallinen hankinta:** erikoistuotteet ja artesaaniruoka, jotka vastaavat ruokatrendeihin, sivuvirroista jalostetut tuotteet sekä veturiyritysten tuotteita täydentävät tuotteet ja niiden paikallinen raaka-aine.
4. **Markkinat kohtaamaan:** julkiset keittiöt, kauppa, Himoksen ruokamatkailu, yhteinen tilauskanava ja myynti Jämsän ulkopuolelle.
5. **Tekijät ja tunnettuus:** jatkajat ja uudet tuottajat, osaaminen, alkuperäbrändi ja vienti.

Olemassa olevat resurssit käyttöön. Kasvupolku lähtee siitä, että Jämsän jo olemassa olevat tilat, raaka-aineet ja osaaminen hyödynnetään ennen uusia investointeja. Esimerkiksi Saksalan vanhusyksikön tyhjiällä olevasta valmistuskeittiöstä tehdään kokeilu- ja tuotantokeittiö, jossa uudet yrittäjät, tilat ja harrastajat voivat kokeilla, oppia ja valmistaa tuotteita pienimuotoisesti ilman omaa investointia. Samoin muut tyhjiksi jääneet tai vajaakäyttöiset elintarviketilat, kylätalot ja vapautuvat julkiset tilat otetaan käyttöön, ja ruokaketjun sivu- ja hukkavirrat ohjataan raaka-aineeksi.

Ensimmäiset askeleet 2026–2027 käyttävät nykyisen CAP27-rahoituskauden: Saksalan kokeilukeittiön käynnistys, kylmävaraston ja kuivaamon valmistelu, 2–3 kylätalon pilotti, paikallisten raaka-aine-, sivu- ja hukkavirtojen kartoitus, hukkalämpöselvitys, tuottajien ja ostajien kohtaamispaikka, ankkuriyritysten haastattelut sekä julkisten keittiöiden hankintamallin uudistaminen ennen hyvinvointialueen kilpailutusta. Toteutusta koordinoi Jämsän kaupunki, ja yritykset johtavat arvoketjuja.

1 Lähtökohdat

Kasvupolku perustuu laajaan taustaselvitykseen, jossa on käytetty Tilastokeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen tilastoja, Ruokaviraston Oiva-tietoja 175 jämsäläisestä elintarvikekohteesta, kansallisia ja maakunnallisia strategioita, yritysten tilinpäätöksiä sekä yhdeksää yrityshaastattelua. Tässä ovat kasvupolun kannalta olennaisimmat havainnot.

Havainto	Merkitys kasvupolulle
Ruokaketju työllistää Jämsässä 526 henkeä eli 8,1 % kaikista työpaikoista (2024), ruokakauppa mukaan lukien arviolta noin 700 (11 %). Osuus on suurempi kuin Keski-Suomessa (5,7 %) ja koko maassa (6,3 %). Elintarvikkeiden valmistuksessa on 127 työpaikkaa, kaksinkertainen osuus maakuntaan verrattuna. Ankkureina Elonen (26,3 milj. €, 125 henkeä koko yrityksessä) ja Jokilaakson Juusto (12,2 milj. €, +17 %).	Kasvu rakentuu olemassa olevien yritysten varaan; niiden raaka-ainehankinnat ovat suurin paikallinen mahdollisuus. Valmistuksen työpaikat ovat pitkälti kahden ankkurin varassa, joten uusien valmistajien kasvu on seurattava erikseen.
Maito, joka tuo 61 % maakunnan maatalouden myyntituloista, jalostetaan pääosin maakunnassa. Naudanlihan leikkaus ja pakkaus siirtyvät Kauhajoelle 2026–2027. Viljan, kuminan ja keruutuotteiden jalostus tapahtuu muualla.	Painopiste on pienemmissä virroissa, joissa paikallisella jalostuksella on tilaa: liha, vilja, palkokasvit, kala ja luonnontuotteet.
Ruokaketjussa syntyy sivu- ja hukkavirtoja, esimerkiksi ylijäämäleipää, juustolan heraa, marjojen ja hedelmien puristemassaa, mäskiä, kauneusvirheisiä kasviksia, kalan sivujakeita sekä keittiöiden ja tapahtumien ylijäämäruokaa. Lisäksi järvien särkikalat ovat vajaasti hyödynnetty raaka-aine. Jämsän sivuvirtojen määriä ei ole kartoitettu.	Sivu- ja hukkavirrat ovat edullista raaka-ainetta uusille tuotteille ja tukevat kiertotaloutta. Määrät ja laatu kartoitetaan vaiheessa 1.

Havainto	Merkitys kasvupolulle
Jämsässä ei ole yhteistä kylmä- tai pakkasvarastoa. Kuivaamo on todettu toteutettavaksi (TIKKA-hanke). Kaipolaan suunniteltu datakeskus tuottaisi toteutuessaan runsaasti hukkalämpöä.	Yhteiset rakenteet ovat nopein tapa madaltaa pienten jalostajien kynnystä. Hukkalämpö voi alentaa kuivauksen ja kasvihuoneviljelyn energiakustannuksia.
Luonnonmarjoista vain 25 % poimitaan kotimaisin voimin, ulkomaisten poimijoiden määrä väheni 2026, ja koko maassa on vain 38 ostoliikettä.	Paikalliset ostopisteet kylissä ovat ajankohtainen tarve.
Kaupungilta vapautuu tiloja, myös laitoskeittiöitä, ja kylätaloja on kunnostettu Leader-rahoituksella.	Investointikynnys madaltuu, kun rakennukset ovat jo olemassa.
Julkiset keittiöt tekevät noin miljoona ateriala vuodessa, ja leipää ja juureksia ostetaan jo suoraan paikallisilta. Hyvinvointialueen ateriat kilpailutetaan todennäköisesti viimeistään 2030.	Hankintamalli on uudistettava ennen kilpailutusta.
Ravintolat ja matkailuyritykset haluavat paikallista ruokaa, mutta tuotteita on vaikea löytää ja tuottajia lopettaa.	Kysyntää ei tarvitse luoda, vaan kohtaamista on helpotettava.
Maakunnan viljelijöistä 40 % on vähintään 60-vuotiaita.	Jatkajat ja uudet tuottajat ovat koko kasvupolun edellytys.
EU:n rahoituskausi vaihtuu 2028. Komission ehdotuksessa maaseudun kehittämisellä ei ole uudella kaudella varmaa omaa osuutta, ja vuoden 2027 jälkeisiin rahoitusvälineisiin ja siirtymävaiheen aikatauluihin liittyy epävarmuutta.	Investoinnit kannattaa käynnistää 2026–2027.

2 Visio 2035 ja päätavoitteet

Jämsässä syntyy uusia ruokayrityksiä ja -tuotteita. Paikallinen raaka-aine – myös sivu- ja hukkavirrat – jalostetaan, myydään ja syödään lähellä, ja kylät, yritykset, keittiöt ja matkailu toimivat yhtenä ruokaverkostona. Jämsä tunnetaan Keski-Suomen erikoiselintarvikkeiden, artesaaniruuan ja ruokamatkailun keskuksena.

Visio tukee Keski-Suomen strategian tavoitetta jalostusasteen nostosta, kansallista ruokastrategiaa ja lähiruokaohjelmaa. Tavoitetasot ovat ehdotuksia, jotka tarkennetaan työpajoissa. Ne tavoitteet, joiden lähtötaso ei vielä tunneta, asetetaan vuonna 2027. **Päätavoitteista tärkein on elintarvikejalostuksen kasvu Jämsässä**, ja sen ensisijainen mittari on elintarvikevalmistuksen työpaikat.

Päätavoite	Mittari	Lähtötaso	Tavoite 2030	Tavoite 2035
1 Elintarvikejalostus kasvaa Jämsässä (ensisijainen tavoite)	Elintarvikevalmistuksen työpaikat, Jämsä	127 (2024)	140	165 (kasvu-ura 180)
	Uusien ja mikrovalmistajien henkilötyövuodet, Jämsä (uusi)	selvitetään 2026–2027	+10	+25 (kasvu-ura +35)
	Ankkuriyritysten työpaikat Jämsässä (seurantamittari)	selvitetään 2026–2027	vähintään lähtötaso	vähintään lähtötaso

Päätavoite	Mittari	Lähtötaso	Tavoite 2030	Tavoite 2035
	Ruokaketjun työpaikat, Jämsä (maatalous, kalastus, elintarvikkeiden ja juomien valmistus, ravitsemistoiminta)	526 (2024), 8,1 %	vähintään 540	560 (kasvu-ura 620)
	Jalostusarvon kasvu, Keski-Suomi	114,1 milj. € (2024), 4,3 % koko maasta	vähintään koko maan tahtia	osuus koko maasta vähintään 4,5 %
2 Paikallinen raaka-aine jää alueelle	Paikallisen raaka-aineen osuus Jämsän jalostajien hankinnoista	selvitetään 2026–2027	asetetaan 2027	asetetaan 2027
	Kylätalojen vastaanottopisteiden kautta kulkeva raaka-aine, kg	0 (2026)	pisteet toiminnassa, määrä seurannassa	asetetaan pilotin jälkeen
	Raaka-aineeksi hyödynnetyt sivu- ja hukkavirrat, t/v (uusi)	kartoitetaan 2026–2027	asetetaan 2027	asetetaan 2027
3 Uusia yrityksiä ja erikoistuotteita syntyy	Omia tuotteitaan jalostavat tilat, Keski-Suomi	25 (2023)	30	40
	Elintarvikkeita valmistavat yritykset, Jämsä: yhteensä = mikroyritykset (alle 10 henkeä, myös sivutoimiset) / pienet ja keskisuuret (10–249 henkeä)	10 = 8 / 2 (Oiva 2026, kokoluokka arvio)	18 = 15 / 3	29 = 25 / 4 (kasvu-ura 35 = 30 / 5)
	Yhteiskeittiön ja kuivaamon käyttäjäyritykset	0 (2026)	10	20
4 Paikallinen ruoka löytää markkinansa	Paikallisten tuotteiden osuus Jämsän julkisten keittiöiden hankinnoista	selvitetään 2026–2027	vähintään kansallinen taso (noin 16 %)	asetetaan 2027
	Paikallisia tuotteita käyttävät Himos-Jämsän ravintolat ja majoitusyritykset	selvitetään 2026	asetetaan 2027	asetetaan 2027
5 Tekijät ja tunnettuus vahvistuvat	Suoramyyntiä harjoittavat tilat, Keski-Suomi	137 (2023)	160	180
	Maitotilojen vähentymisvauhti, Keski-Suomi	192 tilaa (2025), -7...-12 % vuodessa 2022–2025	hidastuu	hidastuu

Valmistajien määrä, uusien ja mikrovalmistajien henkilötyövuodet, ankkuriyritysten seurantamittari, sivuvirtojen määrä sekä yhteiskeittiön ja kuivaamon käyttäjät ovat tämän kasvupolun uusia ehdotuksia. Valmistajien lähtötaso perustuu Oiva-kartoitukseen: kymmenestä valmistajasta kahdeksan on

mikroyrityksiä tai sivutoimisia ja kaksi (Elonen ja Jokilaakson Juusto) pieniä tai keskisuuria. Ryhmät eivät mene päällekkäin: mikroyrityksiin (alle 10 henkeä) luetaan myös sivutoimiset valmistajat, pieniin ja keskisuuriin 10–249 hengen yritykset, ja mahdolliset yli 250 hengen valmistajat lasketaan erikseen (nyt ei yhtään). Kokoluokat ovat arvio, joka tarkistetaan yritysrekisteristä. Kasvun painopiste on mikroyrityksissä: tavoitteena on yli kolminkertaistaa niiden määrä, ja osa niistä kasvaa pieniksi yrityksiksi.

Elintarvikevalmistuksen työpaikkatavoite on nostettu aiemmasta 150:stä 165:een (kasvu-ura 180), jotta se vastaa yritystavoitteita (mitoitus alla). Ruokaketjun vuoden 2030 tavoite on nostettu 540:een, jotta väliarvioinnissa näkyy kasvun suunta. Tavoitearvot ovat samat kuin taustaselvityksen luvussa 8.

Kasvun ajurit ja tavoitteiden mitoitus

Jämsän ruoan kysyntä kasvaa tulevina vuosina selvästi nykyisestä, ja tavoitteet mitoitetaan sen mukaan. Viimeisen kahden vuoden aikana Jämsään on tehty tai julkistettu poikkeuksellisen suuria investointeja, ja yrityskanta on toipunut Kaipolan tehtaan sulkemisesta: yritysten toimipaikkoja oli 2 306 vuonna 2024, mikä on 105 (noin 5 %) enemmän kuin 2020 (Tilastokeskus). Kasvuajureita on kolme:

Kasvuajuri	Mitä tiedetään	Merkitys ruoan kysynnälle (oma arvio)
Matkailu	Jämsän välitön matkailutulo oli 57,3 milj. € vuonna 2025 (2023: 55 milj. €), yöpymisiä noin 400 000 ja Himoksella noin 500 000 kävijää. Osuuskauppa Keskimaan noin 32 milj. €:n Break Sokos Hotel Himos avattiin 2025 (noin 500 vuodepaikkaa ja 180-paikkainen ravintola), ja Himos INN valmistuu 2027. Keski-Suomen tavoite on kasvattaa matkailutuloa noin 28 % vuoteen 2030.	Jos Jämsä kasvaa maakunnan tavoitteen tahtia, matkailutulo olisi 2030 noin 73 milj. €. Majoituksen ja ravitsemuksen osuudella (maakunnassa noin 39 %) se tarkoittaa noin 6 milj. € lisää vuotuista kysyntää.
Kaipolan datakeskus	Ranskalainen Sesterce julkisti lokakuussa 2026 yli 10 mrd €:n tekoälykampuksen entiselle Kaipolan tehdasalueelle (1. vaihe 200 MW, myöhemmin 600 MW). Rakentamisen aikana noin 2 000 työntekijää useamman vuoden ajan, valmiina noin 300 pysyvää työpaikkaa. Alueen kauppa, luvat ja rahoittajat ovat vielä auki.	Rakennusaikana noin 440 000 lounasta vuodessa, eli noin 5 milj. € vuodessa ruokapalveluihin. Lisäksi majoitus ja vapaa-aika. Pysyvät työpaikat tuovat noin 66 000 lounasta vuodessa. Hukkalämpö on mahdollinen energianlähde jalostukselle.
Patrian F-35-tuotanto Hallissa	Patrian F-35-tehdas Hallissa avattiin kesäkuussa 2025, ja eturunkojen kokoonpano alkoi huhtikuussa 2026. Tehdas työllistää noin 150 henkeä (Patria 2025, Yle 4/2026).	Noin 33 000 lounasta vuodessa sekä uusien asukkaiden ja perheiden ruokaostot.

Lounasarviot perustuvat oletukseen 220 työpäivästä vuodessa ja noin 12 euron lounaaseen. Arviot ovat suuntaa antavia.

Kaksi kasvu-uraa. Luvun tavoitetaulukko on perusura, joka ei ole datakeskuksen toteutuvan. Jos datakeskus ja matkailun kasvu toteutuvat, tavoitteet nostetaan kasvu-uralle. Ratkaisu tehdään päätöspisteessä 2027, kun datakeskuksen luvat ja aikataulu ovat selvillä.

Mittari	Lähtötaso	Perusura 2035	Kasvu-ura 2035
Elintarvikevalmistuksen työpaikat, Jämsä	127 (2024)	165	180
Uusien ja mikrovalmistajien henkilötyövuodet	selvitetään 2027	+25	+35
Ruokaketjun työpaikat, Jämsä	526 (2024)	560	620

Mittari	Lähtötaso	Perusura 2035	Kasvu-ura 2035
Ruokaa valmistavat mikroyritykset, Jämsä	8	25	30
Pienet ja keski-suuret valmistajat, Jämsä	2	4	5
Paikallisia tuotteita käyttävät ravintolat ja majoitusyritykset	selvitetään 2026	asetetaan 2027	asetetaan 2027, korkeampi

Kasvu-urassa uusi kysyntä kohdistuu ensin ravintoloihin, pitopalveluihin ja henkilöstöruokailuun. Paikallisille valmistajille se tarkoittaa toimituksia ravintoloille ja ruokapalveluille sekä valmisruokia ja eväitä. Tähän vastataan painopisteillä 3 ja 4 sekä kokeilukeittiöllä, jossa uusi tuotanto voi käynnistyä nopeasti ilman omaa investointia.

Elintarvikevalmistuksen työpaikkatavoitteen mitoitus

Valmistuksen työpaikkatavoite on johdettu kasvupolun yritystavoitteista. Kun yritysmäärien kasvu muutetaan työpaikoiksi, kertymä on noin 40–50 työpaikkaa:

Kasvun lähde	Oletus	Työpaikat 2035
Ankkuriyritykset (Elonen, Jokilaakson Juusto)	maltillinen kasvu, noin 1 % vuodessa	+10–15
Pienet ja keski-suuret valmistajat 2 → 4	uusi yritys noin 10 henkeä	+20
Mikroyritykset 8 → 25	osa sivutoimisia; keskimäärin alle 1 henkilötyövuosi tilastoissa	+10–15
Yhteensä		+40–50 → 165–175

Valmistuksen työpaikat pysyivät 2015–2024 lähes ennallaan (129 → 127), ja Elosen leipomo (noin 120 henkeä) ja Jokilaakson Juusto (34) kattavat käytännössä koko tilastoidun määrän. Tavoite +38 työpaikkaa (+30 %) edellyttää siis selvää käännettä. Aiempi tavoite 150 olisi voinut toteutua pelkällä ankkurien kasvulla, vaikka yritystavoitteet olisivat jääneet suurelta osin saavuttamatta. Toisaalta jos jompikumpi ankkuriyritys supistaa toimintaansa 10–20 %, valmistuksen työpaikkaluku voi pienentyä 20–30:llä uusista yrityksistä huolimatta. Siksi tavoitetta seurataan kolmella mittarilla: valmistuksen työpaikat kokonaisuutena, uusien ja mikrovalmistajien henkilötyövuodet sekä ankkuriyritysten työpaikat varoitusvalona. Tilastokeskuksen työpaikkaluvut ilmestyvät noin kahden vuoden viiveellä, ja sivutoimiset valmistajat eivät näy niissä lainkaan, joten uutta mittaria seurataan vuosittaisella yrityskyselyllä.

Kasvun on tultava pääosin Jämsän ulkopuolisesta myynnistä. Keski-Suomen elintarvikkeiden valmistuksessa liikevaihto oli 2024 noin 300 000 euroa henkilötyövuotta kohden (305,1 milj. € / 1 021 htv); pienvalmistajilla luku on yleensä pienempi. Silloin +38 työpaikkaa (perusura) edellyttää noin 10–11 milj. € ja +53 työpaikkaa (kasvu-ura) noin 13–16 milj. € lisämyyntiä vuodessa. Jämsän kasvava ruokapalvelukysyntä (noin 7 milj. € vuodessa kasvu-uralla) tuo valmistajille raaka-aine- ja tuoteostoina arviolta noin 2 milj. €. Valtaosa valmistuksen kasvusta on siis myytävä Keski-Suomen ja muun Suomen kauppaan, julkisiin hankintoihin ja vientiin. Tästä syystä painopisteisiin 4 ja 5 on lisätty myynti Jämsän ulkopuolelle.

3 Painopisteet ja toimenpiteet

Viisi painopistettä kantavat vision 2035

Strategian rakenne - visio, 5 painopistettä, perusta

Painopisteet etenevät raaka-aineesta markkinaan: raaka-aine saadaan liikkeelle, jalostetaan yhteisissä rakenteissa ja ohjataan paikallisille ja alueen ulkopuolisille ostajille. Viides painopiste turvaa tekijät ja rakentaa tunnettuutta. Toimenpiteiden vaiheet ovat: 1 = 2026–2027, 2 = 2028–2030 ja 3 = 2031–2035. Vastuutahot ovat ehdotuksia.

3.1 Raaka-aine liikkeelle

Tavoitteena on saada kaikki paikallinen raaka-aine talteen ja jalostukseen: luonnontuotteet (marjat, sienet, yrtit, kerkät, mahla), tilojen tuotanto (vilja, peruna, juurekset, vihannekset, liha, maito, munat, hunaja), järvikala ja riista sekä ruokaketjun sivu- ja hukkavirrat. Keinoina ovat kylätalojen vastaanottopisteet, selkeä keruuketju poimijalta jalostajalle sekä sivuvirtojen kartoitus ja ohjaus jalostajille.

Toimenpide	Vaihe	Vastuutaho	Rahoitus
2–3 kylätalon vastaanottopisteen pilotti marjoille ja sienille yhdessä Jämsän 4H-yhdistyksen ja ostajan kanssa; kylmiöt, vaa'at ja omavalvonta	1	Kyläyhdistykset, 4H, ostava yritys	Leader: investointi 50 %, kehittäminen 80 %
Paikallisten raaka-aine-, sivu- ja hukkavirtojen kartoitus: ankkuriyritykset, leipomot, juustola, tilat, kalastajat, ravintolat ja julkiset keittiöt; määrät, laatu, kausivaihtelu ja hyödyntämiskelpoisuus	1	Kaupunki, yritykset, Foodwest	Kehittämistuki 50 %, kunta
Tilojen, järvikalan ja riistan raaka-aine jalostajien saataville kylmävaraston ja yhteisen tilauskanavan kautta; särkikalan hyödyntämisen kokeilu	1–2	Tuottajat, kalastajat, ProAgria	Leader, elinvoimakeskus
Pilotin laajennus kymmeneen pisteeseen ja kuljetusreitit keskukseen	2	Kyläyhdistykset, kaupunki	Leader, yritykset
Luomukeruualueen sertifiointi kylätalojen ympäristöön	2	Metsänomistajat, ostava yritys	Hanke
Poimijoiden ja nuorten rekrytointikampanja sesonkiin	1–3	4H, kaupunki	Leader, kunta

3.2 Yhteiset jalostusrakenteet

Tavoitteena on rakentaa rakenteet, joita yksittäinen pieni jalostaja ei voi itse rakentaa: kylmä- ja pakkasvarasto, kuivaamo, yhteiskeittiö ja lihan leikkaus. Lisäksi selvitetään, voidaanko hukkalämpöä hyödyntää jalostuksen energianlähteenä.

Valmistustilat käyttöön ilman omia investointeja

Kaupungin palveluverkon muutoksissa vapautuu keittiöitä, jotka ovat jo elintarvikevalvonnalle ilmoitettuja ja hyväksytyjä elintarvikehuoneistoja. Niissä on valmiina laitteet, vesi, viemäröinti ja omavalvonnan pohja. Kun tilat annetaan ruoan valmistajien käyttöön, yrittäjä voi aloittaa ilman omaa tilainvestointia, ja kaupungin muuten tyhjiällä oleva kiinteistö saa käyttöä ja vuokratuloa.

Kenelle: aloittaville ja sivutoimisille yrittäjille, tiloille, jotka haluavat kokeilla jalostusta, pitopalveluille, artesaanivalmistajille, oppilaitoksille ja kursseille.

Miten:

1. **Tilainventaario:** kaupunki kokoaa luettelon vapautuneista ja vapautuvista elintarvikehuoneistoista. Kustakin kirjataan varustus, kunto, Oiva-tila ja vapaa käyttöaika. Ensimmäiseksi kohteeksi ehdotetaan Saksalan keittiötä.
2. **Joustava vuokramalli:** tunti-, päivä- ja kausivuokra; varausjärjestelmä; yksi ankkurikäyttäjä, joka takaa peruskäytön. Vuokra on markkinaehtoinen; jos sitä alennetaan, kyse voi olla de minimis -tuesta.
3. **Valmis tila valvonnan näkökulmasta:** tilan yhteinen omavalvonta ja selkeät käytösäännöt. Kunkin käyttäjän oma toiminta ilmoitetaan elintarvikevalvontaan; neuvonta tehdään yhdessä kunnan elintarvikevalvonnan kanssa.
4. **Kokeilusta kasvuun:** tilassa voi koemarkkinoida tuotetta, ja kun toiminta vakiintuu, yritys voi jatkaa tilassa tai siirtyä omaan tilaan investointituen (enintään 35 %, CAP27) avulla.
5. **Oppiminen:** kurssit, tuotekehityspäivät ja Gradian opetus samassa tilassa, jolloin tila on myös uusien yrittäjien kohtaamispaikka.

Toimenpide	Vaihe	Vastuutaho	Rahoitus
Kylmä- ja pakkasvaraston käyttäjät yhteen, toteutusmalli ja investointipäätös (esim. Myllymäki)	1	Kaupungin elinkeinopalvelut, yritykset	Elinvoimakeskus (yritysinvestointi), kunta
Kuivausselvityksen päivitys ja kuivaamon pilotti: marja- ja kasvisjauheet, sienet, yrtit, herne ja härkäpapu sekä sivuvirtojen (puristemassa, ylijäämäleipä) kuivaus	1-2	Yritys tai osuuskunta, Foodwest	Toteutettavuustutkimus 50 %, investointituki
Hukkalämmön hyödyntämisen selvitys: Kaipolan datakeskuksen (jos toteutuu) ja muiden lämmönlähteiden lämpö kuivaamoon, kasvihuoneviljelyyn tai kalankasvatukseen	1-2	Kaupunki, energiayhtiö, datakeskusyhtiö	Toteutettavuustutkimus 50 %

Toimenpide	Vaihe	Vastuutaho	Rahoitus
Saksalan vanhusyksikön tyhjiillään oleva valmistuskeittiö kokeilu- ja tuotantokeittiöksi: tuntivuokrattava, hyväksytty keittiö, jossa voi kokeilla, oppia ja valmistaa pienimuotoisesti ilman omaa investointia; ankkurikäyttäjä, varausjärjestelmä ja kurssit. Tarvittaessa myöhemmin muita tyhjiä tai vajaakäyttöisiä laitoskeittiöitä	1-2	Kaupunki, yritys, Gradia	Leader, kunta
Paikallisen leikkaamon selvitys Karisalmen teurastamon sekä liha- ja lammastilojen kanssa	1-2	Tuottajat, yritykset	Toteutettavuustutkimus 50 %, investointituki

3.3 Uudet tuotteet, paikallinen hankinta ja arvoketjut

Tämä on kasvupolun ydin ja valmistuksen työpaikkatavoitteen tärkein keino. Jalostusarvoa kasvatetaan erikoistuotteilla, artesaaniruoalla ja uusilla yrityksillä, ei massatuotteiden volyyymilla: maito on massatuote, jonka jalostus on keskittynyt. Tuotteet suunnitellaan asiakkaan käyttötilanteesta lähtien ja niin, että ne vastaavat ruokatrendeihin, joita ovat proteiini ja terveellisyys, fermentointi, helppous ja valmis syötäväksi, välipalaistuminen ja mukaan otettavuus, erityisruokavaliot ja räätälöinti, artesaanisuus sekä luonnontuotteet ja villiruoka. Sivu- ja hukkavirrat tuovat edullista raaka-ainetta ja vastuullisuustarinan uusille tuotteille. Lyhyet ketjut tuottajalta asiakkaalle jättävät suuremman osan hinnasta alueelle. Trendit, tuoteideat ja uuden ruokayrityksen polku on kuvattu taustaselvityksen luvussa 6.1.

Toimenpide	Vaihe	Vastuutaho	Rahoitus
Ankkuriyritysten (Elonen, Jokilaakson Juusto) raaka-ainehankintojen ja sivuvirtojen selvitys sekä paikallisen hankinnan kokeilut	1	Kaupunki, yritykset	Kunta, hanke
Viljan arvoketju: leipävilja ja kaura Jämsän leipomoille; Juholan kivimyllyn kaltaisen pienjalostuksen kasvu	1-2	Viljelijät, leipomot, ProAgria	Elinvoimakeskus, Leader
Kuminan ja palkokasvien jatkojalostuksen mahdollisuudet (puhdistus, tuotteet, kuivaus)	2	Viljelijät, yritykset	Toteutettavuustutkimus 50 %
Kevyt, yritysvetoinen arvoketjuverkosto (Päijät-Hämeen viljaklusterin malli)	1-3	Yritykset, kaupunki	Jäsenmaksut, hanke
Tuotekehityksen kokeilut trendeistä, joissa Jämsällä on raaka-aine: luonnontuotteet, kaura ja palkokasvit, kala ja lammas; helppous, välipalat ja erityisruokavaliot	1-2	Yritykset, Gradia, Foodwest	Kehittämistuki 50 %, Leader
Sivuvirroista uusia tuotteita: esimerkiksi ylijäämäleipä, hera, marjojen puristemassa ja särkikala; tuotekehitys ja elintarviketurvallisuuden varmistus kokeilukeittiössä	1-2	Yritykset, Foodwest, Gradia	Kehittämistuki 50 %, Leader
Uuden ruokayrityksen polku: koemarkkinointi, yhteiskeittiö, tuotteistus ja kasvu; neuvonta yhdestä paikasta	1-3	Kaupungin elinkeinopalvelut, ProAgria	Leaderin kiinteät tuet, kunta

Toimenpide	Vaihe	Vastuutaho	Rahoitus
Artesaaniruoan verkosto ja yhteinen tunnus Jämsän pienvalmistajille, kytkettynä ruokamatkailuun	2	Pienvalmistajat, matkailuyritykset	Leader
Veturiyritysten ja pienyritysten tuotekehitystapaamiset: täydentävät tuotteet, sopimusvalmistus, sivuvirrat ja yhteiset vientikanavat	1-3	Elonen, Jokilaakson Juusto, pienyritykset	Yritykset

3.4 Markkinat kohtaamaan

Tavoitteena on, että paikalliset tuotteet löytävät ostajansa: julkiset keittiöt, kauppa, ravintolat ja matkailijat Jämsässä sekä kauppa ja ostajat Jämsän ulkopuolella. Valmistuksen työpaikkatavoitteen kannalta alueen ulkopuolinen myynti on ratkaisevaa (luku 2).

Toimenpide	Vaihe	Vastuutaho	Rahoitus
Tuottaja- ja tuotehakemisto sekä yhteinen tilaus- ja jakelukanava ravintoloille, kaupoille ja keittiöille	1	Kaupunki, yritykset	Leader, kunta
Myynti Jämsän ulkopuolelle: Keski-Suomen ja pääkaupunkiseudun kauppojen paikallisvalikoimat, verkkokauppa, tukkuyhteistyö ja yhteiset messut	1-3	Yritykset, kaupunki	Kehittämistuki 50 %, yritykset
Julkisten keittiöiden hankintamalli: suora hankinnan laajennus (peruna, kala, marjat, kananmunat, liha), hankintakalenteri ja markkinavuoropuhelu	1	Kaupunki, ruokapalveluyhtiö	Kunta
Pienten toimittajien osallistumista mahdollistavat hankintakokonaisuudet (osiin jako) sekä perustellut laatu-, tuoreus- ja toimitusvaatimukset hyvinvointialueen ateriapalvelujen kilpailutukseen	1-2	Hyvinvointialue, kaupunki	-
Keittiöiden, ravintoloiden ja tapahtumien ylijäämä hyötykäyttöön: ylijäämäruoan myynti ja jakelu sekä sivuvirtojen ohjaus jalostajille	1-2	Ruokapalveluyhtiö, matkailuyritykset, Himos	Leader, kunta
Himoksen ruokamatkailu: paikallinen aamiaisen ja annos, festivaalien ruokakatu, tuliaiset, mökkiläisten ruokakassi	1-2	Matkailuyritykset, tuottajat	Leader, maakunnan rahoitus
Jämsä mukaan Keski-Suomen ruokamatkailun ydinryhmään ja Visit Finlandin ruokakampanjaan	1	Kaupunki, Visit Jyväskylä Region	-

3.5 Tekijät ja tunnettuus

Tavoitteena on turvata tuottajat ja yrittäjät sekä tehdä Jämsän ruoka tunnetuksi kotimaassa ja lähimarkkinoilla.

Toimenpide	Vaihe	Vastuutaho	Rahoitus
Omistajanvaihdosten neuvonta ja uusien tuottajien polku (tilat ja pienjalostajat)	1-3	ProAgria, MTK, elinvoimakeskus	Aloitustuki, neuvonta
Gradian ravintolokokkiopiskelijat paikallisten raaka-aineiden ja sivuvirtojen tuotekehitykseen; oppisopimukset leipomoissa ja juustolassa	1-2	Gradia, yritykset	Koulutusrahoitus

Toimenpide	Vaihe	Vastuutaho	Rahoitus
Paikallinen alkuperäbrändi, jonka ehtona on jalostus alueella; nimisuoja esiselvitys yhdelle tuotteelle	2-3	Yritykset, kaupunki	Hanke
Yhteinen vientirengas olemassa olevien vientikanavien ja sertifiointien kautta (Ruotsi, Viro, Saksa)	2-3	Yritykset, Business Finland	Business Finland

4 Toteutuksen vaiheet

Kasvupolku etenee kolmessa vaiheessa kahden päätöspisteen kautta

Toteutuksen vaiheet 2026–2035 · 3 vaihetta, 2 päätöspistettä

Vaihe 1 (2026–2027): käynnistys ja pilotit. Vaiheessa käytetään nykyisen EU-kauden rahoitus. Siihen kuuluvat kylätalojen ja yhteiskeittiön pilotit, tuottajien ja ostajien kohtaamispaikka, kylmävaraston ja kuivaamon valmistelu, sivu- ja hukkavirtojen kartoitus, hukkalämpöselvitys sekä julkisten keittiöiden hankintamallin uudistus. Samalla täydennetään puuttuvat lähtötiedot: ankkuriyritysten raaka-ainehankinnat ja työpaikat Jämsässä, uusien ja mikrovalmistajien henkilötyövuodet, ruokapalveluyhtiön ostot ja tilainventaario.

Päätöspiste 2027. Pilottien, kartoitusten ja haastattelujen perusteella päätetään, mitkä investoinnit toteutetaan ja mitkä arvoketjut ovat jatkossa painopisteitä. Samalla asetetaan avoimet tavoitetasot (luku 2) ja valitaan perus- tai kasvu-ura.

Vaihe 2 (2028–2030): investoinnit ja kasvu. Yhteiset rakenteet rakennetaan, keruuverkosto laajenee, myynti Jämsän ulkopuolelle vahvistuu, ja Himoksen ruokamatkailu sekä julkiset hankinnat vakiinnutetaan. Vaihe ajoittuu EU-rahoituskausien vaihteeseen. Investoinnit, joiden tukipäätös tehdään CAP27-kaudella viimeistään 2027, voidaan toteuttaa ja maksaa kauden sääntöjen mukaan vielä 2028–2029; myöhemmät investoinnit rahoitetaan uuden kauden välineillä. Rahoitus on siksi valmisteltava jo vaiheessa 1 (luku 6).

Väliarviointi 2030. Mittarit käydään läpi, ja toimenpiteet tarkistetaan. Erityisesti arvioidaan, eteneekö valmistuksen työpaikkatavoite (140 vuonna 2030) ja kertyykö kasvu uusiin valmistajiin.

Vaihe 3 (2031–2035): vakiinnuttaminen. Paikallinen alkuperäbrändi, yhteinen vienti ja pysyvä yritysvetoinen arvoketjuverkosto. Kasvupolun loppuarviointi tehdään vuonna 2035.

5 Organisointi ja roolit

Vertailukohteiden opetus on, että kevyt mutta pysyvä koordinaatio ja yritysten oma omistajuus kantavat pidemmälle kuin raskas hankeorganisaatio. Esimerkiksi Päijät-Hämeen viljaklusteri on toiminut vuodesta 2003 osa-aikaisen koordinaattorin ja yritysten puheenjohtajuuden varassa.

Toimija	Rooli kasvupolussa
Jämsän kaupunki, elinkeinopalvelut	Kasvupolun omistaja ja koordinaattori; yhteiset rakenteet (kylmävarasto, yhteiskeittiö), tilat ja hankintamalli; sivuvirtakartoituksen ja hukkalämpöselvityksen käynnistäjä; ruoka kirjataan elinvoimaohjelmaan
Elintarvikealan yritysverkosto	Arvoketjujen veto ja priorisointi; puheenjohtaja yrityksistä kahden vuoden kausiksi
Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut Oy, hyvinvointialue	Paikallisten tuotteiden ostot, hankintakalenteri ja kilpailutuskriteerit; ylijäämän hyötykäyttö
Kyläyhdistykset ja Jämsän 4H-yhdistys	Vastaanottopisteet, poimijat ja nuorten työllistäminen
Matkailuyritykset ja kauppiaat	Paikalliset tuotteet matkailuun ja kauppaan; tapahtumat
Vesuri-ryhmä, Keski-Suomen elinvoimakeskus ja Keski-Suomen liitto	Rahoitus ja neuvonta; maakunnallinen kytkentä
ProAgria, MTK, Gradia, Foodwest	Neuvonta, omistajanvaihdokset, koulutus ja tuotekehitys, myös sivuvirtatuotteet

Koordinaatio käytännössä: kaupunki nimeää elintarvikealan vastuuhenkilön, joka voi olla myös osa-aikainen alueellinen lähiruokakoordinaattori. Yritysverkosto kokoontuu 2–3 kertaa vuodessa, ja kerran vuodessa järjestetään tuottajien ja ostajien yhteinen tapaaminen, jossa sovitaan seuraavan kauden toimituksista.

6 Rahoitus

Kasvupolun alkuvaihe rahoitetaan kuluvaan CAP27-ohjelmakauden (2023–2027) tuilla. Seuraavan EU-kauden (2028–2034) rahoitus on vielä auki: komission ehdotuksessa maatalouden ja maaseudun rahat yhdistetään kansalliseen kumppanuussuunnitelmaan, eikä maaseudun kehittämiseksi tai Leaderille ole varmaa omaa osuutta. Siksi kasvupolun investoinnit kannattaa käynnistää ja rahoitushakemukset tehdä vuosina 2026–2027. Kausien välinen raja ei ole jyrkkä: CAP27-kauden menot ovat EU-säännösten mukaan tukikelpoisia enintään vuoden 2029 loppuun, joten taulukon CAP27-viittaukset koskevat myös vaiheen 2 (2028–2030) alkupuolen investointeja, kunhan tukipäätös tehdään viimeistään 2027. Tarkemmat määräajat asetetaan tukipäätöksissä.

Rahoituslähde	Tuen taso	Käyttö kasvupolussa
Keski-Suomen elinvoimakeskus: maatalous- ja luonnontuotteiden jalostuksen investointituki	Enintään 35 % yrityskoon ja alueen mukaan (CAP27-kausi); hyväksyttävät kustannukset enintään 2 milj. €	Kylmävarasto, kuivaamo, leikkaamo, jalostajien laajennukset
Elinvoimakeskus: toteutettavuustutkimus ja kehittämistuki	50 %	Kuivaamon, leikkaamon, kuminan jalostuksen, hukkalämmön ja sivuvirtojen selvitykset; myynnin kehittäminen
Leader Vesuri-ryhmä: yleishyödyllinen investointi ja kehittäminen	50 % ja 80 %	Kylätalojen kylmiöt ja laitteet, kohtaamispaikka, pilotit, ruokamatkailu

Rahoituslähde	Tuen taso	Käyttö kasvupolussa
Leader: yritysten kiinteät tuet	1 000–7 500 €	Pienjalostajien kokeilut ja aloitukset
Jämsän kaupunki	Tilat, koordinaatio, oma rahoitusosuus	Yhteiskeittiö, hankintamalli, koordinaattori, sivuvirtakartoitus
Business Finland	Kehitys- ja vientipalvelut	Tuotekehitys, vientirengas
Yritykset	Omarahoitus, jäsenmaksut	Arvoketjuverkosto, investoinnit

Rahoitusperiaatteet:

1. **Hakemukset vuosina 2026–2027**, jolloin nykyisen kauden varat ovat vielä käytettävissä.
2. **Hankkeet rakennetaan niin, etteivät ne riipu yhdestä rahastosta.** Esimerkiksi kylmävarasto voi olla yrityksen investointi, jota kaupunki tukee tiloilla.
3. **Vaikutetaan uuden kauden kansalliseen valmisteluun:** kaupunki ja maakunnan liitto tuovat elintarvikejalostuksen, lähiruoan ja ruokaketjun kiertotalouden esiin alueellisena tarpeena.
4. **Yritysten omarahoitus** sitoo niitä arvoketjuihin ja jatkaa toimintaa hankkeiden jälkeen.

7 Mittarit ja seuranta

Kasvupolun tavoitteita seurataan luvun 2 mittareilla, jotka on valittu taustaselvityksen luvun 8 täydellisestä mittaristosta (22 mittaria). Mittaristoon on tässä versiossa lisätty kolme uutta mittaria: uusien ja mikrovalmistajien henkilötötyvuodet, ankkuriyritysten työpaikat Jämsässä sekä hyödynnetyt sivu- ja hukkavirrat. Lähtötasot ja tavoitearvot ovat molemmissa asiakirjoissa samat. Osa mittareista päivittyy suoraan julkisista tilastoista, ja osan lähtötaso määritetään vaiheessa 1.

Mittaristo	Mittarit	Lähde ja päivitys
Tilastomittarit	Elintarvikevalmistuksen työpaikat (ensisijainen) ja ruokaketjun työpaikat Jämsässä; jalostusarvo ja liikevaihto Keski-Suomessa; jalostavat ja suoramyyntitilat; maitotilojen määrä	Tilastokeskus ja Luke, vuosittain tai noin 3 vuoden välein (työpaikkatiedot noin 2 vuoden viiveellä)
Yritysmittarit	Uusien ja mikrovalmistajien henkilötötyvuodet; ankkuriyritysten työpaikat Jämsässä; valmistajien määrä kokoluokittain	Yrityskysely ja yritysrekisteri, vuosittain
Toimenpidemittarit	Kylätalojen vastaanottopisteet ja niiden kautta kulkeva raaka-aine; hyödynnetyt sivu- ja hukkavirrat; yhteiskeittiön ja kuivaamon käyttäjät; kylmävaraston käyttöaste; kohtaamispaikan tuottajat ja ostajat	Toimijoiden omat tiedot, vuosittain
Markkinamittarit	Paikallisten tuotteiden osuus julkisten keittiöiden hankinnoista; paikallisia tuotteita käyttävät ravintolat ja majoitusyritykset	Ruokapalveluyhtiö ja kysely, vuosittain
Arvoketjumittarit	Paikallisen raaka-aineen osuus Jämsän jalostajien hankinnoista	Yrityskysely, 2–3 vuoden välein

Seurantarytmi: kaupungin koordinaattori kokoaa vuosittaisen seurantakatsauksen yritysverkostolle ja kaupungin elinvoimasta vastaavalle toimielimelle. Katsauksessa raportoidaan ensimmäisenä

elintarvikevalmistuksen työpaikat ja uusien valmistajien henkilötyövuodet. Väliarviointi tehdään vuonna 2030 ja loppuarviointi vuonna 2035.

8 Riskit ja niiden hallinta

Riski	Vaikutus	Hallintakeino
Tuottajat vähenevät ja ikääntyvät nopeammin kuin uusia tulee	Raaka-ainepohja ja toimittajaverkosto kapenevat	Omistajanvaihdosten neuvonta ja uusien tuottajien polku (3.5); useita pieniä toimittajia yhden suuren sijaan; sivuvirrat lisäraaka-aineena
Vuoden 2027 jälkeiseen rahoitukseen ja siirtymävaiheen aikatauluihin liittyy epävarmuutta	Investoinnit viivästyvät	Hakemukset 2026–2027; useampi rahoituslähde hanketta kohden (luku 6)
Kysyntä ei muutu säännölliseksi ostoiksi	Pilotit jäävät kertaluonteisiksi	Ostajat sitoutetaan pilotteihin alusta asti; hankintakalenteri ja vuosisopimukset
Valmistajien myynti jää paikalliseksi	Valmistuksen työpaikkatavoite ei toteudu, koska paikallinen kysyntä ei riitä	Myynti Jämsän ulkopuolelle (3.4) ja vientirengas (3.5); seuranta vuosittain
Hyvinvointialueen ateriat siirtyvät kilpailutuksessa muualle	Julkinen kysyntä pienenee	Pienten toimittajien osallistumista mahdollistavat hankintakokonaisuudet sekä perustellut laatu-, tuoreus- ja toimitusvaatimukset tarjouspyyntöön; kaupungin omat keittiöt pääkanavana
Ankkuriyritysten kannattavuus heikkenee tai päätökset tehdään muualla	Työpaikat ja paikallinen hankinta vähenevät; valmistuksen työpaikkaluku voi pienentyä 20–30:llä	Säännöllinen vuoropuhelu; paikallisen hankinnan tuoma lisäarvo (alkuperä, tarina) näkyväksi; ankkuriyritysten työpaikat seurantamittarina; kasvu hajautetaan useisiin uusiin valmistajiin
Luonnontuotteiden satovaihtelu ja poimijapula	Vastaanottopisteiden volyymi vaihtelee	Useita raaka-aineita (marjat, sienet, yrtit, tilatuotteet, sivuvirrat); kotimaisten poimijoiden ja nuorten rekrytointi
Sivuvirtojen laatu, määrä tai elintarviketurvallisuus ei riitä jalostukseen	Sivuvirtatuotteet eivät toteudu	Kartoitus ja laatuvaatimukset ennen investointeja; elintarvikevalvonnan neuvonta; vaihtoehtoinen käyttö rehuna tai energiana
Koordinaatio jää hankkeiden varaan	Toiminta päättyy rahoituksen loppuessa	Pysyvä vastuuhenkilö kaupungilla; yritysten omistajuus verkostossa

9 Seuraavat askeleet

Seuraavan kuuden kuukauden aikana:

1. Kasvupolun luonnos käsitellään yritysten, kyläyhdistysten ja kaupungin kanssa työpajassa; visio, painopisteet ja tavoitetasot tarkennetaan, erityisesti valmistuksen työpaikkatavoite.

2. Kaupunki nimeää elintarvikealan vastuuhenkilön ja kokoaa yritysverkoston ensimmäiseen tapaamiseen.
3. Ankkuriyritykset, raaka-aineen ostajat ja ruokapalveluyhtiö haastatellaan; haastattelurunko on taustaselvityksen luvussa 3.5. Samalla selvitetään ankkuriyritysten työpaikat Jämsässä ja niiden sivuvirrat.
4. Paikallisten raaka-aine-, sivu- ja hukkavirtojen kartoitus käynnistetään, ja hukkalämpöselvityksen toteutustapa sovitaan.
5. Kaupungin tilapalvelut kokoavat luettelon vapaista keittiöistä ja kylätaloista.
6. Kylmävaraston käyttäjät ja kylätalojen pilotin kumppanit kootaan, ja Leader- ja investointitukihakemukset valmistellaan kaudelle 2027.
7. Ruoka kirjataan Jämsän elinvoimaohjelman seuraavaan päivitykseen.

Yhteys taustaselvitykseen. Tämän kasvupolun perustelut, lähteet ja yksityiskohtaiset luvut ovat asiakirjassa "Jämsän ja Keski-Suomen elintarvikejalostus 2026–2035: taustaselvitys". Kasvupolun painopisteet vastaavat taustaselvityksen lukuja seuraavasti: raaka-aine liikkeelle 2.2 ja 2.18; yhteiset rakenteet 2.13 ja 2.18; paikallinen hankinta 3.4 ja 6.1–6.3; markkinat 2.14, 3.6, 6.6 ja 6.8; tekijät ja tunnettuus 2.11, 2.15 ja 6.9.